

Jerzy Skorupka

Przedmiot ochrony przestępstwa z art. 310 k.k.

Palestra 46/7-8(535-536), 62-70

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEDMIOT OCHRONY PRZESTĘPSTWA Z ART. 310 K.K.

Ożywioną dyskusję w nauce prawa karnego wywołuje zagadnienie zakresu kryminalizacji fałszowania pieniędzy, innych środków płatniczych i papierów wartościowych na gruncie art. 310 § 1 k.k. Spory wywołują tak podstawowe kwestie jak ustalenie przedmiotu ochrony, przedmiotów, których sfalszowanie chronione jest normą art. 310 § 1 k.k., a w szczególności, zdefiniowanie pojęcia „środki płatnicze” oraz określenia jego desygnatów, a także ustalenia rodzajów i typów papierów wartościowych.

Wątpliwości biorą się z brzmienia przepisu art. 310 § 1 k.k., który daleki jest od doskonałości, a co za tym idzie, stwarza możliwość wielu, niekiedy przeciwstawnych interpretacji.

Artykuł jest głosem w dyskusji i próbą dania odpowiedzi na powyższe pytania.

Zacznijmy od tego, że przedmiotem ochrony w art. 310 jest zaufanie do autentyczności, znajdujących się w obrocie, polskich lub obcych pieniędzy, innych środków płatniczych oraz do będących papierami wartościowymi do-

kumentów. Przepis ten chroni zdolność do pozostawania pieniędzy, innych środków płatniczych i papierów wartościowych w obrocie przed ich fałszowaniem lub usuwaniem z nich oznak umorzenia¹. Dobrem chronionym jest zatem obrót pieniędzmi, innymi środkami płatniczymi i dokumentami o określonych dystynkcjach. Trzeba tu zwrócić uwagę, że ustawodawca w nazwie rozdziału XXXVII inaczej określa przedmioty chronione przepisami zamieszczonymi w tym rozdziale. Pomija w nim „inne środki płatnicze” oraz „szczególne dokumenty”, wprowadzając w to miejsce pojęcie „papierów wartościowych”. Zabieg taki odczytać należy jako skrót myślowy, ale też jako ważną wskazówkę interpretacyjną. Wydaje się, że zamiarem ustawodawcy było traktowanie pieniędzy i innych środków płatniczych w podobny, zbliżony sposób, jako przedmiotów zapłaty, służących do zwalniania ze zobowiązań pieniężnych. Natomiast odnośnie do „szczególnych dokumentów” intencję ustawodawcy odczytać należy jako chęć traktowania owych

¹ K. Buchała (w:) *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995, s. 219.

dokumentów jako papierów wartościowych.

W takim stanie rzeczy, przedmiotem ochrony w art. 310 § 1 k.k. będą w zasadzie pieniądze (w szerokim znaczeniu jako środki płatnicze) oraz papiery wartościowe. Skoro tak, to nasuwa się pytanie, czy oba przedmioty ochrony mają w obrocie spełniać identyczne albo choćby zbliżone funkcje, czy też nie ma to znaczenia dla ustalenia zakresu kryminalizacji. Pieniędзем w szerokim tego słowa znaczeniu są wszelkie elementy pieniężne, które zgodnie z przyjętymi w obrocie poglądami mają faktyczną zdolność miernika wartości oraz wywodzących się stąd dalszych funkcji środka płatności i umarzania zobowiązań, jak również oszczędności i akumulacji. W węższym natomiast znaczeniu, pieniądзем są tylko takie elementy, którym zdolność spełniania tych funkcji nadaje obowiązujący przepis prawa². Żaden z występujących w obrocie papierów wartościowych nie ma jednocześnie wszystkich tych funkcji. Niektóre papiery wartościowe mają część z nich, inne zaś mają dodatkowe funkcje, takie, których nie spełnia pieniądz (np. uprawniają do odebrania towaru). W stosunku do obrotu pieniężnego, obrót papierami wartościowymi jest wszak zjawiskiem wtórnym, niejako uzupełniającym.

Gdyby zatem stanąć na stanowisku, że przepis art. 310 § 1 k.k. chroni obrót tylko takimi papierami wartościowymi,

które spełniają funkcje podobne do funkcji pieniądza³, to konsekwencją tego byłoby wyeliminowanie spod ochrony art. 310 § 1 k.k. takich rodzajów papierów wartościowych, które nie mają funkcji płatniczej, np. akcji. Treść przepisu art. 310 § 1 k.k., a w szczególności określenie chronionych tym przepisem dokumentów wskazuje jednoznacznie, że intencja ustawodawcy była całkowicie odmienna. Rzecz w tym, że funkcje pieniądza mogą mieć, co najwyżej papiery wartościowe uprawniające do otrzymania sumy pieniężnej (przykładowo czek i weksle), ale nie papiery wartościowe stwierdzające uczestnictwo w spółce, czy uprawniające do odebrania towaru. Ustawodawca szeroko zakreśla rodzaje papierów wartościowych, obrót którymi jest chroniony na gruncie omawianego przepisu, wskazując papiery, które opiewają na wierzytelności pieniężne oraz na papiery, w których inkorporowane są prawa udziałowe. Wykładnia gramatyczna art. 310 § 1 k.k. przekonuje zatem, że przedmiotem ochrony omawianego przepisu jest obrót dokumentami (papierami wartościowymi) o dystynkcjach przewidzianych w tym przepisie, niezależnie od tego, czy mają one funkcję płatniczą. Trafność powyższej interpretacji potwierdza rządowy projekt ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych wprowadzający zmiany w treści art. 310 § 1 k.k. rozszerzające rodzaje pa-

² S. Grzybowski (w:) *System prawa cywilnego*, t. I, *Część ogólna*, Ossolineum 1985, s. 444.

³ Tak, uchwała SN z 13 grudnia 2000, I KZP 41/2000, OSNKW 2001, z. 1–2, poz. 6.

pierów wartościowych chronionych normą tego przepisu na dokumenty uprawniające do otrzymania towaru i ładunku (konosamenty oraz dowody składowe)⁴, a także wygranej rzeczowej (losy loteryjne)⁵. W razie wprowadzenia powyższych zmian, art. 310 § 1 k.k. będzie chronił obrót wszystkimi rodzajami papierów wartościowych⁶.

Spornym zagadnieniem jest także rodzaj obrotu papierami wartościowymi, który ma podlegać ochronie na gruncie art. 310 § 1 k.k. Chodzi o to, czy przedmiotem ochrony jest tradycyjny i publiczny obrót papierami wartościowymi, czy tylko jeden z nich.

Obrót tradycyjny stanowią techniki nabywania praw z papierów wartościowych, które zasadzają się na konstrukcji papieru wartościowego jako przedmiotu obrotu powstałego na skutek ścisłego złączenia dokumentu z prawem podmiotowym. Stąd wszystkie regulacje prawne z tego zakresu odwołują się do faktu dysponowania dokumentem, jako przesłanki niezbędnej do nabycia ucieleśnionego w nim prawa (art. 921⁸ zd.2 k.c., art. 921¹² k.c.)⁷. Niezbędne do tego jest posiadanie dokumentu w materialnej postaci.

Natomiast Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi⁸ (dalej

p.p.o.p.w.) wprowadziło pełną dematerializację papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu. Dematerializacja papierów wartościowych prowadzi do tego, że tradycyjny obrót tymi walorami zostaje zastępowany przez dokonywanie zapisów (w rejestrach i na kontach depozytowych w Krajowym Rejestrze Papierów Wartościowych; w rejestrach i na kontach depozytowych w przedsiębiorstwach maklerskich i bankach; w rejestrach uczestników i na kontach świadectw depozytowych – w przypadku funduszy inwestycyjnych). Papier wartościowy (klasyczny) pozbawiony zostaje w ten sposób swojego materialnego nośnika. Zastępuje go tzw. nośnik zdematerializowany (zapis elektroniczny, komputerowy). Prawo wyrażone (inkorporowane) w dokumencie (nośniku materialnym) zostaje powiązane z innym instrumentem niematerialnym (z odpowiednio skonstruowanym „rachunkiem papierów wartościowych”). Ważne jest też, że niedokumentowe (zdematerializowane) papiery wartościowe nie podlegają umorzeniu. Dematerializacja ma przecieżyć na celu m.in. niedopuszczenie do utraty lub zniszczenia papieru wartościowego w wyniku utraty lub zniszczenia

⁴ Art. 124–134 ustawy z 1 grudnia 1961 r. – Kodeks morski, tj. Dz.U. 1998, Nr 10, poz. 36 ze zm.; art. 23 i n. ustawy z 16 listopada 2000 r. o domach skladowych oraz o zmianie kodeksu cywilnego, kodeksu postępowania cywilnego i innych ustaw, Dz.U. Nr 114, poz. 1191.

⁵ Ustawa z 29 lipca 1992 r. o grach losowych i zakładach wzajemnych, Dz.U. Nr 68, poz. 341 ze zm.

⁶ Zob. K. Kruczalak, *Prawo papierów wartościowych*, Sopot 1998, s. 17–18.

⁷ Po r. M. Michalski (w:) *Papiery wartościowe*, Kraków 2000, s. 640.

⁸ Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz.U. Nr 118, poz. 754).

jego materialnego substratu. Dlatego w tej grupie papierów wartościowych brak stosownych uregulowań w tej materii.

W takim stanie rzeczy przez obrót papierami wartościowymi, o którym mowa w art. 310 § 1 k.k., należy rozumieć obrót tradycyjny, a zatem dokonywane, na podstawie kodeksu cywilnego, prawa wekslowego i czekowego, przechodzenie dokumentowych papierów wartościowych z ręki do ręki. Tym samym, na gruncie art. 310 § 1 k.k. chroniony jest tradycyjny obrót papierami wartościowymi⁹. Ochronę karną papierów wartościowych będących w publicznym obrocie, przewidują inne przepisy karne, w szczególności zawarte w p.p.o.p.w.

Bezpośrednim przedmiotem ochrony w art. 310 § 1 k.k. jest rzetelność i prawdziwość polskiego i obcego pieniądza, innych środków płatniczych oraz papierów wartościowych uprawniają-

cych do otrzymania sumy pieniężnej, wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach tudzież stwierdzających udział w spółce.

Nie budzi wątpliwości, że „pieniądzem polskim” w rozumieniu art. 310 § 1 k.k. są znaki pieniężne RP, o których mowa w art. 31 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. Nr 140, poz. 938 ze zm.), a zatem banknoty i monety opiewające na złote i grosze. „Pieniędzem obcym” w rozumieniu art. 310 § 1 k.k. są zaś pozostające w obiegu prawne środki płatnicze innych państw, jak również euro, czyli wspólna waluta państw członkowskich Unii Europejskiej należących do Unii Gospodarczej i Walutowej¹⁰.

Transakcje, w których wykorzystywany jest pieniądz gotówkowy w postaci banknotów oraz monet to jednak tylko niewielka część ogółu zawieranych transakcji. W gospodarce rynko-

⁹ J. Skorupka, *Obrót papierami wartościowymi i jego prawnokarna ochrona*, Legnica 1998, s. 140–141.

¹⁰ Od 1 stycznia 1999 r. Euro funkcjonuje w postaci bezgotówkowej równolegle z walutami narodowymi (walutami wymiennymi będącymi prawnym środkiem płatniczym w państwie członkowskim Unii Europejskiej należącym do Unii Gospodarczej i Walutowej) państw UGW. Ceny towarów i usług w państwach UGW wyrażane są w dwóch walutach: narodowej i euro. Wszelkie płatności gotówkowe dokonywane są w walutach narodowych, a rozliczenia i rachunki bankowe albo w walutach narodowych, albo w euro. Od 1 stycznia 2002 r. rozpoczęło się wycofywanie z obiegu monet i banknotów narodowych państw UGW i wprowadzanie w ich miejsce monet i banknotów euro. Posługiwanie się walutami narodowymi państw UGW będzie możliwe tylko do 28 lutego 2002 r., za wyjątkiem Niemiec, Francji, Holandii i Irlandii, które wyznaczyły krótsze terminy zakończenia obiegu walut narodowych i ich waluty wcześniej przestaną być prawnie uznawanym środkiem płatniczym. Zob. też Council Regulation (EC) No 1338/2001 of 28 June 2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting. Official Journal L 181, 04/07/2001 P. 0006–0010 oraz Council Regulation (EC) No 1339/2001 of 28 June 2001 extending the effects of Regulation (EC) No 1338/2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting to those Member States which have not adopted the euro as their single currency. Official Journal L 181, 04/07/2001 P. 001–0011.

wej większość płatności realizowana jest wszak za pomocą zleceń przekazu, weksli, czeków oraz kart płatniczych. Konieczność zapewnienia bezpiecznego dokonywania płatności za usługi lub towary za pośrednictwem internetu bez posługiwania się kartą płatniczą była jedną z przyczyn pojawienia się „cyfrowej formy gotówki” w postaci „pieniądza elektronicznego”, przechowywanego w postaci plików w pamięci komputera. W tego typu transakcjach finansowych wykorzystywany jest tzw. bankowy pieniądz bezgotówkowy. Ten rodzaj pieniądza reprezentowany jest przez bankowe depozyty złotowe na żądanie, których nie należy mylić z depozytami oszczędnościowymi. Mimo że pieniądz bezgotówkowy nie jest prawnym środkiem płatniczym, wykorzystywany jest do regulowania zobowiązań płatniczych. Jest to zatem pieniądz tak samo pożądanym, jak pieniądz gotówkowy¹¹. W postaci pieniądza bezgotówkowego występuje tzw. pieniądz plastikowy i pieniądz elektroniczny.

O pieniądzu plastikowym mówimy w kontekście kart płatniczych, które zalicza się do sfery związanej z pieniądzem bankowym. „Wiąże się to głównie ze źródłami jego kreacji, gdyż i wpłaty pieniądza gotówkowego na rachunki bankowe i udzielanie kredytu przez bank związane jest z kreowaniem karty płatniczej. Warunkiem otrzymania od banku karty jest dysponowanie odpo-

wiednimi środkami na rachunku bankowym w postaci regularnych wpływów lub lokaty, bądź uzyskanie od banku kredytu. Kartę płatniczą można zatem potraktować jako odzwierciedlenie pieniądza bankowego, którego obieg realizowany jest w formie rozliczeń bankowych i który ma zwykle postać zapisów elektronicznych. Pieniądz bankowy, poprzez dokonywanie rozliczeń przemieszcza się pomiędzy rachunkami stron, a bank dokonuje odpowiednich księgowania na rachunkach wierzycieli i dłużników”¹².

Pojęcie „pieniądza elektronicznego” wprowadzone zostało do języka prawnego ustawą z 7 czerwca 2001 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw¹³. W myśl tej regulacji „pieniądem elektronicznym” jest wartość pieniężna stanowiąca elektroniczny odpowiednik znaków pieniężnych, która spełnia łącznie następujące warunki: jest przechowywana na elektronicznych nośnikach informacji, jest wydawana do dyspozycji na podstawie umowy w zamian za środki pieniężne o nominalnej wartości nie mniejszej niż ta wartość, jest przyjmowana jako środek płatniczy przez przedsiębiorców innych niż wydający ją do dyspozycji.

Definicję „pieniądza elektronicznego” uzupełniają przepisy rządowego projektu ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych, a w szczególności pojęcia „elektronicznego instru-

¹¹ Zob. J. Jakubczyc, *Zarządzanie finansami. Odpowiedzialność finansowa*, Wrocław 1999, s. 20.

¹² J. Kukulski, J. Pluta, *Karty płatnicze. Teoria i praktyka*, Warszawa 1998, s. 34.

¹³ W czasie pisania artykułu ustawa nie była jeszcze opublikowana w Dzienniku Ustaw.

mentu płatniczego” i „instrumentu pieniądza elektronicznego”.

W myśl art. 2 pkt 3 projektu cyt. ustawy „elektronicznym instrumentem płatniczym” jest każdy instrument, w tym z dostępem do środków pieniężnych na odległość, umożliwiający posiadaczowi dokonywanie operacji przy użyciu elektronicznych nośników informacji, w szczególności karta płatnicza, instrument pieniądza elektronicznego lub inny instrument umożliwiający elektroniczną identyfikację posiadacza.

Natomiast „instrumentem pieniądza elektronicznego” jest urządzenie elektroniczne, na którym jest przechowywany pieniądz elektroniczny, w szczególności karta elektroniczna zasilana do określonej wartości, dysk twardy komputera.

Warto tu zaznaczyć, że przyjęta w art. 2 pkt 3 projektu definicja „elektronicznego instrumentu płatniczego” zgodna jest z art. 2 Zalecenia Komisji Europejskiej Nr 97/489/EC z 30 lipca 1997 r. dotyczącego transakcji z użyciem elektronicznych instrumentów płatniczych, zwłaszcza między wydawcą a posiadaczem, które pod powyższym pojęciem nakazuje rozumieć instrumenty pozwalające na dostęp do rachunku klienta na odległość, w szczególności karty płatnicze, a także aplikacje związane z obsługą konta bankowego przez telefon oraz obsługą konta z domu. Omawiane pojęcie, w rozumieniu Zalecenia, obejmuje również instrumenty do ponownego łado-

wania oraz pieniądz elektroniczny przechowywany w pamięci komputera.

Rodzi się zatem pytanie, czy oba rodzaje pieniądza znajdują się pod ochroną przepisu art. 310 § 1 k.k. W pierwszym odruchu wydawać by się mogło, że należy odpowiedzieć twierdząco. Skoro rodzajowym przedmiotem ochrony przepisów rozdziału XXXVII k.k., w którym zamieszczony został art. 310 k.k., jest system gospodarczy w zakresie jego podstawowych elementów, którymi są środki płatnicze występujące w nim, w przewidzianych prawem postaciach i papiery wartościowe¹⁴, to omawiany przepis w jednakowy sposób ma chronić przed fałszerstwami pieniądz gotówkowy, jak i pieniądz bezgotówkowy.

Problem jednak w tym, że pieniądz bezgotówkowy nie występuje w materialnej postaci, a jedynie w postaci zapisu na rachunku bankowym. Nie można go zatem podrobić ani przerobić, a tym bardziej usunąć zeń oznaki umorzenia. Przedmiotem fałszerstwa może być co najwyżej materialny nośnik, na którym zapisana jest wielkość posiadanego pieniądza bezgotówkowego (kwota pieniądza).

Pieniądz bezgotówkowy nie jest też prawnym środkiem płatniczym. Nie jest on emitowany, a bankom przysługuje jedynie prawo wydawania i zarządzania pieniądzem bankowym. Stąd też pod pojęciem pieniądza należy rozumieć wyłącznie emitowane przez NBP znaki pieniężne w postaci monet i

¹⁴ O. Górniok, *Przestępstwa...*, s. 121.

bilonu. Powyższe stanowisko nie świadczy o tym, że pieniądź plastikowy i pieniądź elektroniczny pozbawione są ochrony na podstawie art. 310 § 1 k.k. Oba rodzaje pieniądza w obrocie przyjmowane są wszak jako środki płatnicze, służące do zwalniania ze zobowiązań pieniężnych. Skoro tak, to mogą występować jako desygnaty pojęcia „inne środki płatnicze”, o których mowa w art. 310 § 1 k.k.¹⁵.

Potrzeba karnoprawnej ochrony pieniądza bezgotówkowego wydaje się oczywista¹⁶. Wszystko wskazuje na to, że w niedalekiej przyszłości wyprze on pieniądź gotówkowy z obrotu. Pieniądź podlega przecież ciągłym zmianom, których najnowszym efektem jest pieniądź elektroniczny. Karnoprawna ochrona pieniądza bezgotówkowego dotyczyć może jednak jedynie nośników, na których ten pieniądź jest przechowywany. W obecnym stanie prawnym dotyczyć to będzie przede wszystkim kart płatniczych.

Z uwagi zaś na konieczność zapewnienia karnoprawnej ochrony elektronicznym instrumentom płatniczym, do projektu ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych wprowadzono propozycje zmian do treści art. 310 § 1 k.k. rozszerzające zakres przedmiotów czynności wykonawczych na instrument płatniczy.

Przez instrument płatniczy, o którym mowa w projektowanym art. 310 § 1 k.k. należy rozumieć elektroniczny instrument płatniczy zdefiniowany w art. 2 pkt 3 projektu ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych, a zatem jako każdy instrument umożliwiający posiadaczowi dokonywanie operacji przy użyciu elektronicznych nośników informacji, w szczególności karta płatnicza, urządzenie elektroniczne, na którym jest przechowywany pieniądź elektroniczny (np. karta elektroniczna zasilana do określonej wartości, dysk twardej komputera) lub inny instrument umożliwiający elektroniczną identyfikację posiadacza.

Przechodząc do omówienia pojęcia „środki płatnicze”, to SN wyraził trafny pogląd, że stosując przepis art. 310 § 1 k.k., znaczenie pojęcia „środki płatnicze” należy odczytywać zgodnie ze znaczeniem nadanym mu przez Prawo dewizowe¹⁷. Jednak dla odpowiedzialności karnej z art. 310 § 1 k.k. ważne jest, że spośród wymienionych w art. 2 ust. 1 pkt 9 Prawa dewizowego dokumentów, „środkami płatniczymi” będą te tylko, które pełnią funkcję płatniczą. W przeciwnym wypadku prowadziłyby to na gruncie prawa karnego do rozszerzenia podstaw odpowiedzialności poza granice wyznaczone znamieniem „środek płatniczy”. Środkami płatniczymi, o których mowa w art. 310 § 1 k.k.

¹⁵ Zob. art. 1 Council Framework Decision of 28 May 2001 combating fraud and counterfeiting of non-cash means of payment. Official Journal L 149, 02/06/2001 P. 0001–0004.

¹⁶ Zob. art. 2 Council Framework Decision of 28 May 2001...

¹⁷ Uchwała składu 7 sędziów SN z 30 września 1998 r., I KZP 3/98, OSNKW 1998, z. 9–10, poz. 41.

będą zatem tylko takie walory mające funkcję płatniczą, którymi w obrocie można posługiwać się zamiast pieniędzy. Do kategorii środków płatniczych zaliczyć będzie można niektóre z papierów wartościowych, a mianowicie te, które posiadają funkcję płatniczą. Podobnie O. Górniok, zdaniem której środkami płatniczymi są, poza pieniądzem, wszelkie inne środki, jakimi można posługiwać się samodzielnie, tj. bez dodatkowych czynności prawnych w obrocie wewnętrznym i międzynarodowym¹⁸.

Kolejnym problemem jest kwestia rodzajów papierów wartościowych chronionych na gruncie art. 310 § 1 k.k. W tej materii SN uznał, że skoro „w przepisie art. 310 § 1 k.k., wśród wskazanych przedmiotów czynności wykonawczej mowa jest o polskim lub obcym pieniądzu oraz innym środku płatniczym, (to – J.S.) równoważnym zakresem karnoprawnej ochrony pieniądza lub innego środka płatniczego byłby zatem papier wartościowy na okaziciela i papier wartościowy na zlecenie”. Tym samym SN wyeliminował spod ochrony omawianego przepisu imienne papiery wartościowe. SN uzasadniał powyższą tezę argumentem, że papiery wartościowe na okaziciela i na zlecenie spełniają w obrocie w istocie funkcję środka płatniczego i mają charakter waloru obiegowego, gdyż osoba posiadająca taki papier wartościowy uprawniona jest do uzyskania stosownego świadczenia, tj. nabycia rzeczy lub usługi albo otrzymania

określonej kwoty pieniężnej, bez jakiegokolwiek sprawdzenia, czy posiada ona szczególnie, indywidualny tytuł (poza tytułem wynikającym z samego faktu posiadania papieru wartościowego na okaziciela) do otrzymania świadczenia¹⁹.

SN, uzasadniając zakwalifikowanie do przedmiotów czynności wykonawczych przestępstwa z art. 310 § 1 k.k. tylko papierów wartościowych na zlecenie i na okaziciela, położył akcent na dwie funkcje tych walorów, a mianowicie, spełnianie przez nie funkcji środka płatniczego i ich charakter obiegowy. Umknęło uwadze SN to, że takie same funkcje mogą spełniać w obrocie również imienne papiery wartościowe, np. czeki. Nadto, poza polskim albo obcym pieniądzem, innym środkiem płatniczym oraz papierem wartościowym uprawniającym do otrzymania sumy pieniężnej pod ochroną omawianego przepisu pozostają także papiery wartościowe zawierające obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce. Każdy z tych walorów może być dokumentem imiennym. W końcu wśród pozostających pod ochroną art. 310 § 1 k.k. papierów wartościowych są także papiery zawierające obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach oraz stwierdzające uczestnictwo w spółce, którym w żadnym wypadku nie można przypisać funkcji płatniczej.

Przepis art. 310 § 1 k.k. nie wymaga zatem, aby papiery wartościowe objęte

¹⁸ O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze, Toruń 1997*, s. 40–41.

¹⁹ Uchwała SN z 13 grudnia 2000 r., I KZP 41/2000, OSNKW 2001, z. 1–2, poz. 6.

ochroną były dokumentami na okaziciela. Ustawa karna zapewnia jednolitą ochronę dokumentom na okaziciela, dokumentom imiennym i dokumentom na zlecenie.

W obecnym stanie prawnym poza ochroną art. 310 § 1 k.k. pozostają te papiery wartościowe, które zawierają uprawnienia do rozporządzania towarem znajdującym się pod pieczę wystawcy, a więc przede wszystkim konosamenty²⁰ i dowody składowe²¹ oraz papiery, które uprawniają do otrzymania wygranej rzeczowej (losy loteryjne)²².

Taki stan rzeczy był krytykowany w doktrynie prawa karnego²³. Wychodząc temu naprzeciw projekt ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych wprowadza zmiany w treści art. 310 § 1 k.k. rozszerzające zakres papierów wartościowych chronionych normą tego przepisu na dokumenty uprawniające do otrzymania towaru i ładunku, a także ze wygranej rzeczowej.

Według cytowanego projektu art. 310 k.k. ma mieć następujące brzmienie: „Kto podrabia albo przerabia polski albo obcy pieniądź, inny środek lub instrument płatniczy albo dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej, towaru, ładunku albo wygranej rzeczowej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach lub stwierdzenie uczestnictwa w spółce, lub z pieniądza, innego środka lub in-

strumentu płatniczego albo z takiego dokumentu usuwa oznakę umorzenia, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3”.

W końcu należy stanąć na stanowisku, że w konstrukcji papieru wartościowego nie ma znaczenia sama postać dokumentu (np. dokument papierowy, plastikowy lub z innego materiału) oraz także, tzw. techniczno-graficzna strona dokumentu. Nie zawsze przecież przepisy prawa nakazują określoną sekwencję układu tzw. koniecznych elementów na danym papierze wartościowym, jak w przypadku czeków czy weksli. Nie jest zatem uzasadniony pogląd, że warunkiem uznania dokumentu za papier wartościowy jest spełnienie wymogu wykonania go (czy jego blankietu) sposobem i przy użyciu środków, które mają mu zapewnić szczególną ochronę przed naśladownictwem, gdyż jedynie pieniądź korzysta z takiej szczególnej „technologicznej” ochrony. Papiery wartościowe natomiast w mniejszym i zróżnicowanym stopniu. Nie ma wszak żadnych przeszkód, aby czek czy weksel wystawione zostały na kartce zwykłego papieru.

Nie ma zatem podstaw do twierdzenia, że zwiększona odpowiedzialność karna na podstawie art. 310 § 1 k.k. znajduje uzasadnienie jedynie w wypadku fałszerstwa dokumentu szczególnie chronionego przed naśladownictwem²⁴.

²⁰ Zob. art. 124–134 ustawy z 1 grudnia 1961 r. Kodeks morski (jw.).

²¹ Zob. art. 23 i n. ustawy z 16 listopada 2000 r. o domach skladowych... jw.

²² Ustawa z 29 lipca 1992 r. o grach losowych, zakładach wzajemnych i grach na automatach, (Dz.U. 1998, Nr 102, poz. 650).

²³ Zob. J. Skorupka, *Obrót...*, s. 140.

²⁴ Zob. uchwała składu 7 sędziów SN z 30 września 1998 r. I KZP 3/98... jw.